

Synoptikerna

De fyra evangelierna är absolut den viktigaste delen av vår Bibel.

De fyra evangelierna är de fyra viktigaste böckerna i hela världslitteraturen.

Kunskap är viktig. Ibland livsviktig, men ingen annan kunskap är så viktig som kunskapen om Kristus.

Utan denna kunskap går en människa förlorad.

På denna kunskap kan en människa bli evigt räddad.

Låt oss nu tränga in i det avsnitt av vår Bibel vi kallar evangelium – det glada budskapet.

Om man jämför de fyra evangelier vi har i vår Bibel finner vi snart att tre av dem liknar varandra mycket, medan det fjärde – Johannesevangeliet – skiljer sig gentemot de andra i både stil och innehåll. De tre första kallas ibland för synoptikerna (av grekiskans *synops*, som betyder ung. samseende).

Synoptikerna berättar i hög grad samma berättelser. Markus evangelium har exempelvis bara 31 verser av vad vi kallar särstoff. D.v.s. allt övrigt finns med i de andra två evangelierna. Matteus har ungefär 300 ”egna” verser. Lukas har mer än 400.

Denna lektion ska handla om dessa tre evangelier.

Matteus evangelium

Först i vårt Nya Testamente står Matteus evangelium. Om detta evangelium är det äldsta eller inte debatteras.

Många menar att Markus evangelium skrevs först, och att Matteus och Lukas sedan använde Markus evangelium som underlag för sina egna evangelier.

Anledningen till att Markus evangelium läggs först är lagen om att allting växer. Den kortaste texten anses allmänt vara den första. Nya författare lägger till, förklarar, utvecklar.

Här måste sägas att Markus evangelium naturligtvis är kortast, i antal kapitel. Men när det gäller de berättelser Markus återger är han faktiskt ofta längre, inte kortare i sina återgivelser.

Och varför skulle Matteus behöva kopiera Markus?

Författare

Vem var Matteus?

Matteus var en av Jesu lärjungar. Han kallades också Levi. Han var anställd vid tullen i Kapernaum, och sågs som den tullindrivare han var säkert av många som en landsförädare. Vi vet inte mycket om Matteus. Lukas berättar att han *”lämnade allt och följde Jesus”*. I samma bibelavsnitt får vi också veta att Matteus ställde till en fest för Jesus för att presentera sin Herre för sina gamla vänner, Luk 5:29.

Två korta notiser, det är allt. Men visst väcker han vårt intresse. Man skulle gärna vilja veta lite mer om honom som var beredd att lämna allt för Jesus, och att ställa till en fest för att andra skulle få lära känna samme Jesus. Visst sammanfattar dessa två korta notiser ganska mycket av vad det kristna livet i djupet handlar om: att lämna allt för Jesus, och att inse att det är en väldig glädje att få presentera honom också för andra.

Vore inte Jesus värd en och annan fest också idag?!

Ett sunt balanserat kristet liv har både försakelse och fest spunnet om var annat.

Det var tydligen Jesus som gav honom namnet Matteus. Det betyder Guds gåva. Matteus, denne ödmjuka man, som vägrade att kasta strålkastarljuset på sig själv – det enda han har att säga om sig själv är att han följt Jesus, Matt 9:9 – blev en Guds gåva till hela kristenheten. Ingen annan bok är så ofta läst som hans!

Och varför skulle han, som själv var ett ögonvittne, och själv varit en av de tolv som levt med Jesus; som lyssnat till Mästaren själv. Det står inte ens klart om Markus någon gång ens mötte Jesus. Varför skulle då Matteus behöva kopiera sina texter från någon som kanske inte ens hört och sett vad Matteus själv både hört och sett om och om igen?

Bokens karaktärsdrag

Det är inte så märkligt att Matteus evangelium står först i vårt Nya Testamente. Enligt en fornkylig tradition (Papias, 60-130, biskop i Mindre Asien) nedtecknade Matteus först sitt evangelium på hebreiska.

- Matteus skrev för att visa att Nya och Gamla Testamentet hör ihop.
- Hans evangelium inleds med en släkttavla som knyter Gamla Testamentets gudsmän och löften till Jesus.
- Han kallar ofta Jesus för "Davids son".
- Boken innehåller 53 direkta citat från Gamla Testamentet.
- "då fullbordades det som var sagt" står inte mindre än 19 gånger.

Matteus är de uppfyllda profetiornas evangelium.

Nyckelvers

"Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla." (5:17)

Bokens komposition

Jesu tal har stort utrymme i Matteus evangelium. Han är inte bara ett ögonvittne. Han är också ett "öronvittne". (Dessutom är han intresserad av tal i en annan mening. Den gamle räkenskapsmannen anger inte mindre än 170 olika sifferuppgifter.)

Evangelium enligt Matteus

Sju viktiga tal						
Bergs-Predikan kap 5-7	Utsändnings-talet kap 10	Liknelsetalet kap 13	Församlings-talet kap 18	Strafftal mot de skriftlärda kap 23	Talet om framtiden kap 24-25	Missions-befallningen kap 28
Tydlig kronologi						
1:1-4:16 Jesus, Davids son introduceras		4:17-16:20 "Från den tiden..." Jesus, Davids sons offentliga verksamhet.		16:21-28:20 "Från den tiden..." Jesus, Davids sons lidande, död och uppståndelse.		
Grund i Gamla Testamentet						
Släkttavlan	53 direktcitat		"då fullbordades det som var sagt"		Jesus, "Davids son"	
Tydligt inramat						
1:23 2:2 2:15		Immanuel – Gud med oss Judarnas konung Guds son		28:20 27:37 26:63-64		

Indelning

Matteus framställer Jesus som Messias – Konungen: 2:2, 21:5, 22:11, 25, 34, 27:11, 37, 42.

- I. Konungens person, kap 1-2
- II. Konungens förberedelse, kap 3:4-16
- III. Konungens budskap, kap 4:17-9:35
- IV. Konungens program, kap 9:36-16:20
- V. Konungens lidande, kap 16:21-kap 27
- VI. Konungens makt, kap 28

Markus evangelium

Författare

Markus, Johannes Markus, var från Jerusalem. Hans mors hus blev mötesplatsen för ledarna i församlingen efter pingsten, Apg 12:12. Själv hade han tydligt nära kontakt med både Paulus och Petrus. Han följde med Paulus på den första missionsresan, men avbröt den, av okänd anledning. Vi finner honom dock senare återförenas med Paulus igen, då Paulus sitter som fånge i Rom.

Petrus talar i sitt första brev om "min son Markus". Enligt kyrkans tradition fanns ett mycket nära samarbete mellan Petrus och Markus. Enligt den fornkyrkliga traditionen (Papias) var Markus Petrus tolk, och skrev ned det evangelium Petrus återgav. Markus evangelium är alltså i hög grad ett "Evangelium enligt Petrus".

Endast Markus omnämner den unge mannen i 14:51-52. Många gissar därför att det kan ha varit Markus själv.

Bokens karaktärsdrag

Markus evangelium är "action". Från början till slut händer någonting. Den ena händelsen tar vid efter den andra. Här finns inte så mycket av Matteus långa tal, eller ens undervisning av Jesus. Bara fyra liknelser får plats. Det enda längre talet är det eskatologiska talet i kap 13.

Många menar att Markus skrev för de romerska läsarna, som hade lite intresse för läran, och måste fångas upp med hjälp av beskrivningen av vad som faktiskt hände. Detta styrks av att:

- Evangeliet innehåller få hänvisningar till Gamla Testamentet.
- Judiska ord förklaras (3:17, 5:41, 7:11,34).
- Judiska vanor förklaras (7:3-4, 12:18, 14:12, 15:42)

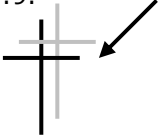
Markus beskriver Jesus som Tjänaren. Matteus har 14 liknelser, Markus har 20 under. Konungen talar, Tjänaren arbetar.

Nyckelvers

"Människosonen har inte kommit för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många."
(Mark 10:45)

Bokens komposition

Evangelium enligt Markus

Tydlig struktur				
1:1-13 Jesus introduceras genom dopet	1:14-8:26 Jesus gör under och verkar i Galileen.	8:27-30 Petrus bekänner Jesus som Messias.	8:31-16:6 Jesus går till Jerusalem. Hans lidande betonas.	16:6-20 Jesus möter lärjungarna i Galileen efter uppståndelsen.
Messias hemligheten				
Det vilar en hemlighet över detta evangelium... 1:25, 34, 44, 3:12, 5:43, 7:36, 8:30, 9:9.		... ända fram till den romerske officerens beklännelse vid Jesu kors "Den mannen måste ha varit Guds son", 15:39.		
På korset uppenbaras innebörden i att Jesus är Messias				

Indelning

Markus framställer Jesus som Tjänaren, Mark 10:35-45.

- I. Tjänarens ankomst och förberedelse, kap 1:1-20.
- II. Tjänarens verksamhet, kap 1:21-13:37.
- III. Tjänarens lidande, kap 14-15.
- IV. Tjänarens förhärligande, kap 16.

Lukas evangelium - och Apostlagärningarna

Författare

Lukas var en av Paulus medarbetare. Enligt kyrkohistorikern Eusebius var han född i Antiokia, där den första hednakristna församlingen uppstod. Han är förmodligen en omvänd hedning, och med detta den ende icke-judiske bibelförfattaren.

Att Paulus satte stort värde på Lukas ser vi av Kol 4:14 "Vår käre Lukas.."

Lukas adresserar sitt evangelium till en Teofilos, en bildad grek som kommit till tro. Hans evangelium är egentligen första utgåvan av två volymer. Hans andra är Apostlagärningarna, varför vi här också ska säga några ord om denna bok.

Bokens karaktärsdrag

Många menar att Lukas skrev för grekerna, särskilt för en bildad grek, Teofilos, som kommit till tro.

Att hans evangelium är skrivet till hedningar framgår av att:

- Gamla Testamentet sällan citeras.
- Inga hänvisningar till de äldstes stadgar finns med.

Lukas framställer Jesus som "människosonen". Han tecknar bilden av Jesus som den fullkomliga människan.

Nyckelvers

"...Människosonen har kommit för att söka efter det som var förlorat och rädda det." (Luk 19:10)

Lukas evangelium har kallats för:

- **Hedningarnas evangelium.**
Lukas betonar att Jesus är hela världens Frälsare, 2:32, jfr. även Apg 7:1-10, 10:1ff, 23:47, 27:1,43.
- **De förlorades evangelium**, Luk 15, 19:1-10.
- **De fattigas evangelium**, 1:53.
- **Kvinnornas evangelium**, 1:26ff – Maria, 1:39 – Elisabeth, 2:36ff – Hanna, 8:2 – Maria från Magdala, 10:38-42 – Marta och Maria, 7:36-50 – synderskan i Simons hus, 7:11ff – änkan i Nain.
- **Bönens evangelium.** Oftare än annars möter vi här "den knäböjande Kristus". Vi läser även många liknelser om bön.
- **Glädjens evangelium.**
Det går en ton av glädje genom hela detta evangelium. Evangeliets första kapitel innehåller Marias lovsång, full av glädje. Det sista kapitlet berättar om lärjungar som efter Jesu uppståndelse var så glada att de inte kunde tro!

Detta evangelium tillsammans med Apostlagärningarna tecknar en bild av hur Jesus föds in i en värld full av mörker och förtryck, hans lidande, men framförallt hans uppståndelsekraft, samt hur kyrkan föds (Apg 2) in i en mörk värld, förvisso möter lidande, men framförallt hur den lär känna Herrens uppståndelsekraft.

(Den helige Andes namn är nämnt 70 gånger i Apostlagärningarna.)

En nyckelvers för Apg är Apg 1:8: "Men ni skall få kraft när den heliga anden kommer över er, och ni skall vittna om mig i Jerusalem och i hela Judeen och Samarien och ända till jordens yttersta gräns."

Böckernas komposition

Vid ett översikts studium ser vi att Lukas evangelium och Apostlagärningarna följer en gemensam struktur.

Lukas evangelium →	Jesu uppståndelse och himmelfärd <i>Luk 24 – Apg 1</i>		← Apostlagärningarna
19:45-24:52	19:45	Jerusalem	1:4 1:1-8:1
9:51-19:44	9:52, 17:11	Judeen och Samarien	8:1 8:1b-12:1
4:14-9:50	Galileen 4:14	På hedningarnas område ← område →	Intill jordens yttersta gräns 13:1-3 13:1-28:15
1:1-4:13	2:1, 3:1	Under romerska kejsare	28:19 28:16-31

Indelning

Lukasevangeliet

- I. Jesus, identifierad som människa, kap 1-3.
- II. Jesus, behäftad med en människas känslor, kap 4-23.
- III. Jesus, segerrik som människa, kap 24.

Apostlagärningarna

- I. Herren verkar i Jerusalem, kap 1-7.
- II. Herren verkar i Judeen och Samarien, kap 8-9.
- III. Herren verkar till jordens yttersta gräns, kap 13:28.